

Prikaz knjige (Book Review)

SLAVKA GVOZDENOVIĆ
ŽIVOT I SMISAO

Nikšić, Filozofski fakultet, 2019, s. 151.

ISBN: 978-86-7798-116-7

BRILJANTAN NAUČNI DOPRINOS FILOSOFIJI KNJIŽEVNOSTI

Dr Slavku Gvozdenović, jedinu, dugogodišnju redovnu profesoricu na studijskom programu za sociologiju i filozofiju Filozofskog fakulteta Univerziteta Crne Gore, smatram jednom od rijetkih naučnika koje krase dosta široka kultura i elegantno i suvereno kretanje unutar i preko granica njene uže struke – sociologija, pedagogija, psihologija, opšta filozofija i *filozofija književnosti*.

U ovo mučno vrijeme kada nam se događaju česti prekidi mišljenja, kada je glupost postala dužnost, a promašaj, činjenica je navika, profesorica dr S. Gvozdenović, unutar i preko granica njene uže struke, sačuvala je bistru glavu i čistu misao o tome šta hoće, svjesna da, dok interesi viču mudra i originalna riječ teško da se čuje. Do sada je objavila deset knjiga i sve one zahtije-

vaju duhovno razvijenog čitaoca, da bi se mogle razumijevati i tumačiti kako treba i kako zaslužuju. Njena najnovija knjiga *Život i smisao*, u kojoj sa naučnom akribijom promišlja o složenim pitanjima (*duhovne strane*) čovjekovog života i smisla, pokazuje da se ona, istovremeno i mudra i osjetljiva kreće po onim tankima nitima koje dijele dosta široko polje nauka o čovjeku, dokazujući da su one samo formalno razdvojene, ali stvarno spadaju u istu priču: granica je ono čudesno mjesto koje i razdvaja i inkorporira u isti čas!

Strukturu knjige – *Život i smisao* – čine dva dijela: (1) *Život kao prispitivanje* i (2) *Preispitivanje kao sudbina*. U prvom dijelu, autorka sa zavidnim nivoom pedagoškog i životnog iskustva *razmatra*: Traganje za smislom (*vjera i/ili sumnja; poznaj sebe samog; ničeg previše; izdrži i uzdržavaj se*), Knjigu – izvor znanja i duhovnog razvoja (*agens razvoja društva i pojedinca; knjiga – svijet u nama; neprolazna vrijednost; riječi lete, spisi ostaju*) i Kako upoznati sebe samoga (*Nosce te ipsum!*) (*višak značenja i/ili kriza smisla; festina lente; smrt kao istina života*). Prema S. Gvozdenović (s. 25), kao relevantnog filozofskog pisca, „od **života** ne treba previše očekivati.“ Mogućnost za mudrost, za onu praktičnu mudrost nalazi se u čovjeku. Ali i mogućnost da izostane ona unutrašnja potreba za preuzimanjem odgovornosti za svoj život i svoje djelovanje. „Činjenica da je čovjek biće zajednice upućuje na Drugog i druge, što znači da smo uvijek u odnosu: prema sebi i prema drugima. Upoznajemo sebe uz pomoć drugih ljudi, i pružamo im priliku da oni upoznaju nas.“ (s. 26) Upravo ovdje, prema S. Gvozdenović, nalazi se „potencijal za duhovni rast i razvoj, za bogaćenje i oplemenjivanje sopstvenog iskustva, za stvaralačku imaginaciju i produktivno djelovanje.“ Ali i mogućnost za patnju i bol, za velike gubitke i velika razočaranja, „za brojne nesporazume, svjedočenje besmisla i egzistencijalne praznine.“ (s. 26) Međutim, činjenica je da ništa ne traje vječno. Treba učiti, prevashodno na svojim greškama.

U odnosu na svakodnevni život, u kome dominiraju: maska (a ne ličnost!), interesi, drskost, uobraženost, uvježbana učtivost i duhovno siromaštvo, smrt je sloboda. To je mir, koji je trajan i potpun! Smrt, koja je savršeni lijek bolu i stradanju, ukida apsolutno sve nemire, brige, nesporazume, strepnje i lutanja. „**Ono što ostaje jeste epitaf.**“ (s. 67) Smrt je ta koja izdaje život i simultano svjedoči o istom.

Svakodnevni život je ispunjen i srećom i (više) patnjom, to jest bolom. Kada je riječ o ovom potonjem, u drugom dijelu knjige – *Preispitivanje kao sudbina* – naveden je citat, to jest pjesma koja se može posmatrati i kao „šifra“ kako da se oslobodimo bola (s. 71). „Šifra“ je *jednostavna*:

Isplači bol

Zaplači, zajecaj, zavrišti

Biće ti lakše

Ne ćuti

Dosta je bilo ćutanja

Ne trpi

Dosta si trpio

Ne priznaj

Dosta si priznavao

Zaplači, zajecaj, zavrišti

Priznaj sebi samo

Biće ti lakše.

(Slavka Gvozdenović, *Isplači bol*, 1994).

U drugom segmentu, autorka sa zavidnim nivoom i pedagoškog i životnog iskustva govori o Patnji i sudbini (umjesto početka; ima li smisla živjeti? patnja kao sudbina; iskustvo i ishodni patnje) i ličnom i profesionalnom razvoju. Profesorica dr Gvozdenović smatra da, posmatrano sa psihološkog aspekta, iskustva drugih pojedinaca u socijalnoj zajednici dosta pomažu u teškoj borbi sa sopstvenim iskustvom, mada, s druge strane, svaka individualna situacija je i neponovljiva. To ona potvrđuje i svojim primjerom. U okviru poglavlja *Autobiografske refleksije* ona nam otkriva svoja iskustva i iz privatnog i iz javnog, to jest profesionalnog života. Takođe, s druge strane, otkriva nam i kako je tekao njen lični, intelektualni i profesionalni razvoj: „po završetku osnovne škole (1973), gimnazije (1977) i osnovnih studija (1981) u Nikšiću, upisujem poslijediplomske studije u Beogradu, gdje magistriram (1984) i doktoriram (1987). Na početku ovog formalnog kraja već sam imala bogato iskustvo u potrazi za radnim mjestom. To je bila jedna, sasvim nova, dimenzija života. Tada sam bila u prilici da bolje upoznam sebe, zahvaljujući spoljašnjem svijetu. Čeznem da potisnem detalje koji se ne mogu zaboraviti, i da opet rekonstruišem one zbog kojih vrijedi živjeti. To su uglavnom situacije koje pripadaju vječnosti, koje žive i poslije života. Tada sam shvatila šta znači biti svoj, biti dostojanstven, pravičan i duhom bogat, i istovremeno **uočila razliku između maske i ličnosti; upoznala drskost i uobraženost, uvježbanu učti-**

vost i duhovno siromaštvo.“ (s. 95–96) (Podvukao: Z.J.). Crvena nit stvarne slike njenog života tokom rada u nastavi (srednjoškolski profesor 1982–1896, asistent 1986–1988, docent od 1988, vanredni profesor od 2001 i redovni profesor od 2006. na Filozofskom fakultetu Univerziteta Crne Gore) *bila je i nastavlja se kao posvećenost profesionalnom razvoju.* (s. 96) *Čitanje iskustva, profesionalnog, a naročito ličnog je bolno, a traganje za smislom ne prestaje.*

„Autobiografski fragmenti ilustruju jednu od brojnih veza između filozofije i književnosti, a mogući odgovori na mnoga pitanja koja se postavljaju u ovoj knjizi nađeni su ili potvrđeni ne samo kod uzornih filozofa: Aristotela, Kanta, Šopenhauera, Ničea ... i dr. nego i pisaca: Dostojevskog, Tolstoja, Sartra, Desnice, Selimovića i dr. ... Autorka je u stalnom dijalogu kako s filozofima i piscima, tako sa samom sobom, ali i sa čitaocima, koje lako i nenametljivo uvodi u svijet kontemplacije o izvornim filozofskim temama“ (s. 149–150) – zaključuje, jedan od recenzenata knjige, eminentni red. profesor jezika i književnosti dr Sonja Nenezić.

Vrijedilo je izreći ono što se u prof. dr S. Gvozdenović kupilo, taložilo i iskristalisalo u dugom razdoblju njenog rada na ovoj stvari. Posle čitanja ove knjige, ubijeđen sam da će svako misliti drugačije i istovremeno biti drugačiji. Nadalje, knjiga je izuzetno funkcionalna, intelektualno izazovna i podsticajna, kako za užu, tako i za širu čitalačku publiku. Prof. dr S. Gvozdenović posjeduje zadivljujuću sposobnost: **može uzeti drugu i složenu temu i svesti je na najbitnije, izjegavajući pretjerano pojednostavljenje.**

Mr Zoran Jovović